

ZİRAAT FAKÜLTESİ

BAHÇE BİTKİLERİ BÖLÜMÜ

BBB201-GENEL MEYVECİLİK

Prof. Dr. Ahmet ÖZTÜRK

Meyve Ağaçlarında Budama ve Terbiye

BBB201-GENEL MEYVEÇİLİK

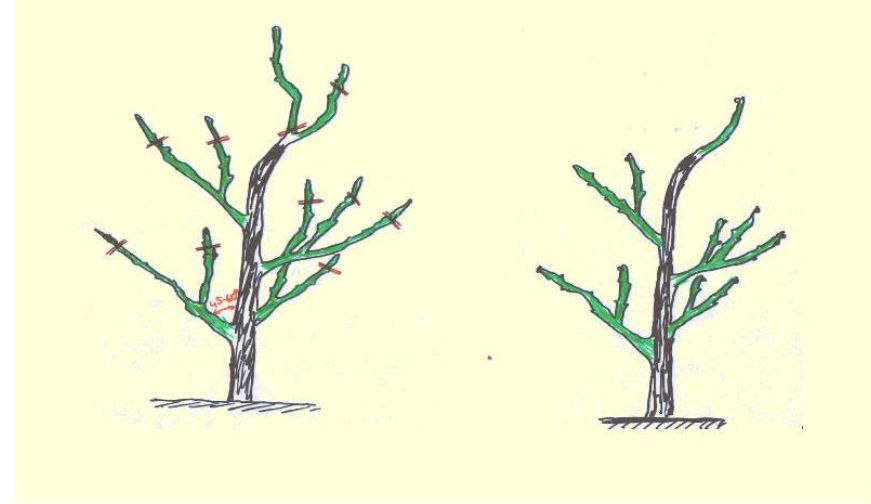
Hafta-13

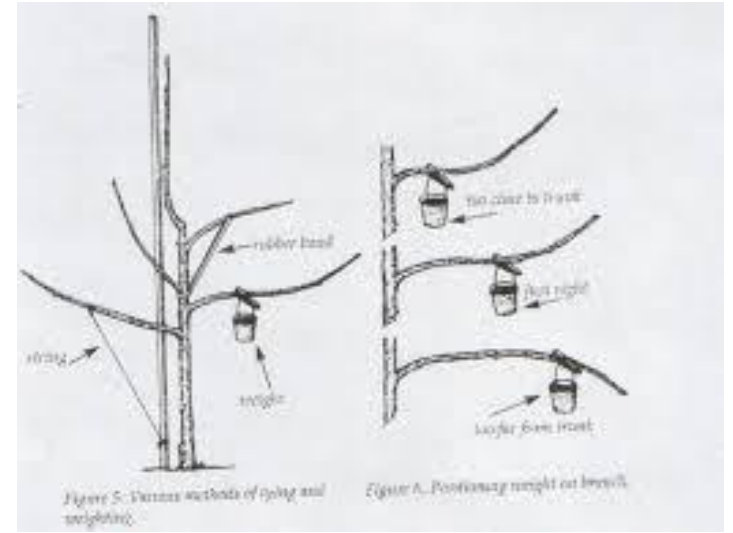
BAHÇE BİTKİLERİNDE BUDAMA

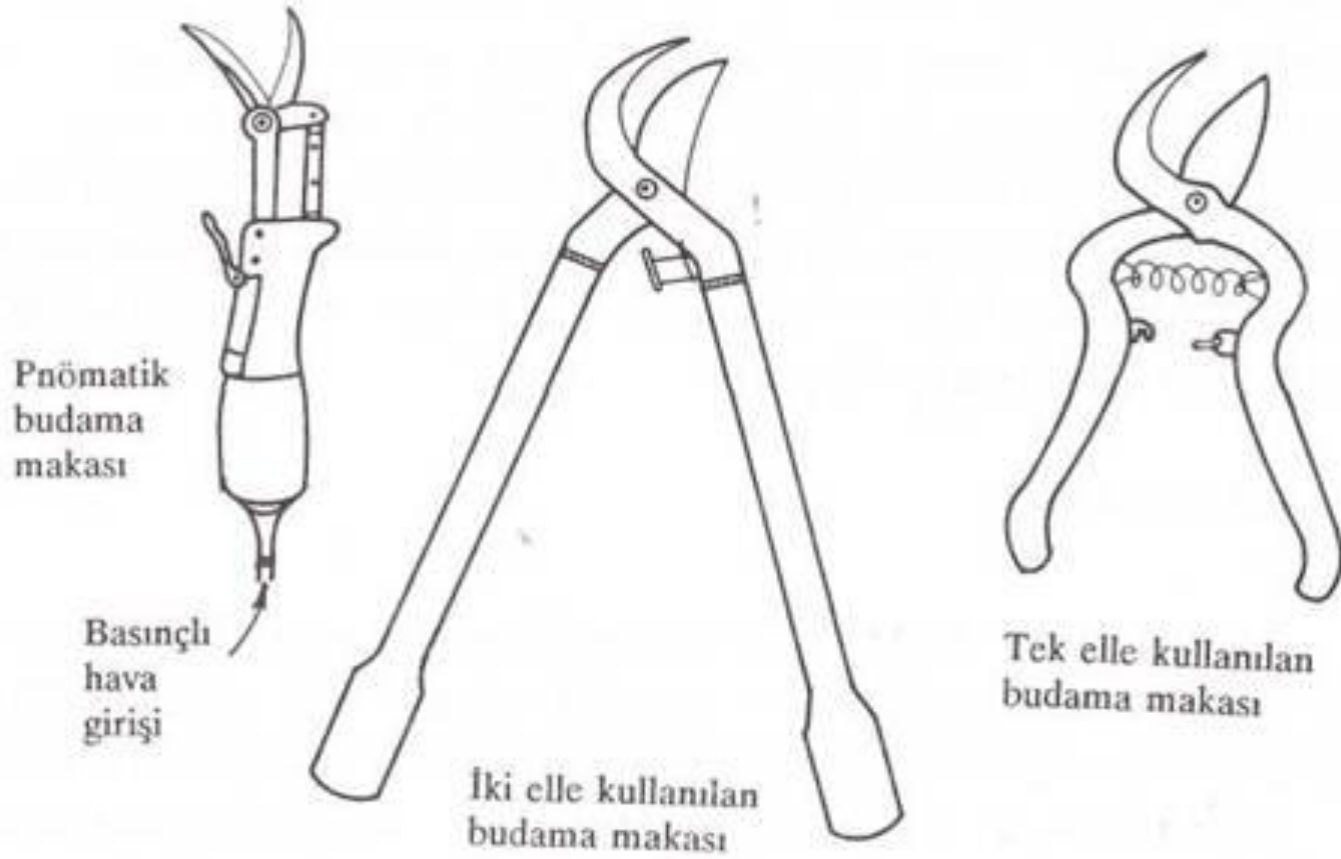
Meyve Ağaçları ve Bağlarda Budama

Budama; meyve ağaçları ve bağlarda herhangi bir bitki organının kesilerek veya koparılarak bitkiden uzaklaştırılması işlemidir.

Terbiye: meyve ağaçları ve bağlarda yüksek ve kaliteli ürün elde etmek, sağlam bir çatı oluşumunu sağlamak ve istenilen şekillerin verilmesi amacıyla fidan döneminden itibaren, dal seçimi, eğme, bükme, tomurcuk ve sürgün alma, dalların gövdeyle yaptıkları açıların ayarlanması ve benzeri amaçla her yıl düzenli olarak yapılan uygulamalara denir. Meyvecilik ve bağcılıktaki bu işlemler fidanlara genellikle 4-5 yıl sürekli tekrarlanarak uygulanmakta ve sonuçta ağaca istenilen şekil verilmiş olmaktadır.

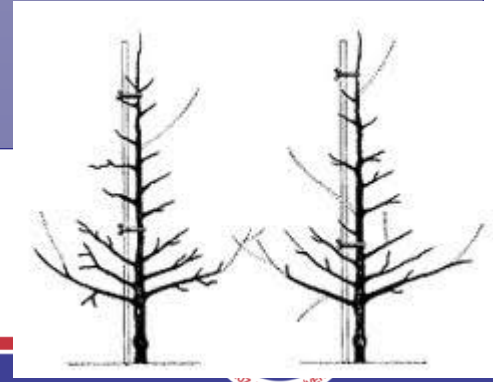

Budamada kullanılan değişik makas tipleri

Meyve ağaçlarında ve bağlarda budama;

- 1- Kısa sürede verime yatırmak ve uzun süre verimde tutmak,
- 2- Kök ve toprak üstü organları arasında denge sağlamak,
- 3- Tacın düzgün olmasını sağlayarak, fotosentez için güneşlenmenin iyi olmasını ve yaprak alanının artmasını sağlamak,
- 4- Verim ve kalitenin artmasını sağlamak,
- 5- Yaşlı ve verimden düşen ağaçlarda gençleştirme yapmak amaçları için uygulanmaktadır.

Budama kış dinlenme ve yaz gelişme dönemlerinde yapılabilir. Kışları sert geçen ve ilkbahar geç donlarının görüldüğü yerlerde budamanın biraz geciktirilmesi faydalıdır.

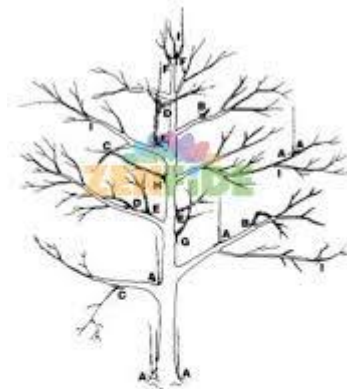
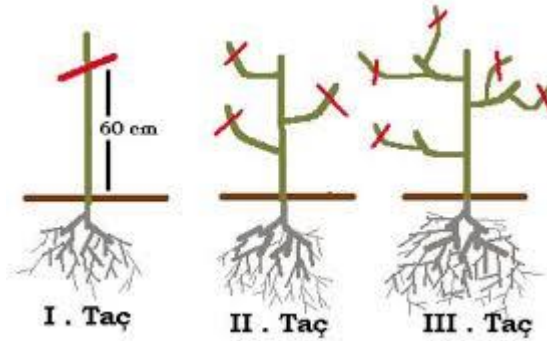

Meyve ağaçları ve asmaların fizyolojik özellikleri ve anatomik yapıları birbirinden oldukça farklı olduğundan bunlara uygulanacak budama da gerek şekil ve gerekse yöntem yönünden birbirinden oldukça farklıdır. Ancak meyvelerde ve bağlarda uygulanan budamayı **amaçlarına göre** genel olarak üçe ayırmak mümkündür.

a) Şekil budaması,

b) Ürün budaması,

c) Gençleştirme budaması.

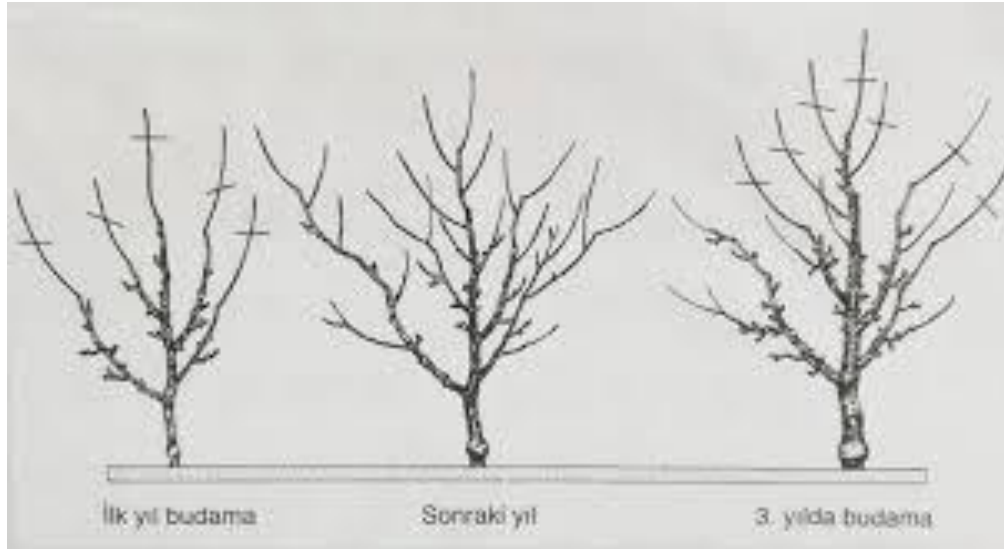
- A- Obur dallar ve dip sürgünleri
- B- Kırık ve zedelenmiş dallar
- C- Yere değen dallar
- D- Diğer dallara temas eden dallar
- E- İç kısımda gölgede kalan dallar
- F- Lidere rakip dallar
- G- Dik gelişen dallar

ŞEKİL BUDAMASI

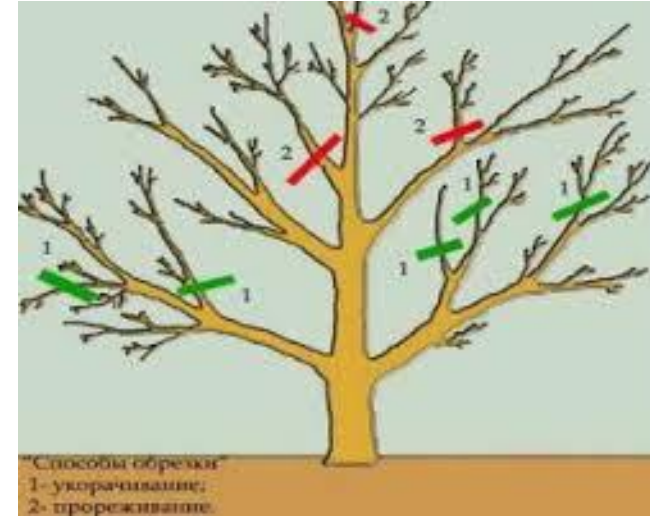
Fidanlara genellikle bahçede esas yerlerine dikildikten sonra uygulanır. Meyve ağaçlarının toprak üstü organı olan taca verilecek şekil **ekolojik şartlara** ve **ağacın morfolojik yapısına** göre değişir. Meyve ağaçlarına verilen şekiller çok çeşitlidir. Ağaçlara hangi şekil verilirse verilsin şekil budamasının ana uygulama ilkeleri değişmez ve ağaçlara verilecek şekil için yapılacak budamalarda özellikle şu noktalara dikkat edilir:

- 1) Fazla budanan fidanlar geç meyveye yatacakları için budamalar amaca en uygun şekilde yapılmalıdır.

2) Yan dallar oluşturulurken bunların gövde ile yapacakları açının gerekli genişlikte olmasına özen gösterilir. Dar açılı yan dallar ileride meyve yüküne dayanamayarak kolaylıkla kırılır. Bundan başka dar açılı yan dalların verimliliği çok azdır. Bu nedenlerle dar açılı yandalların gövde ile iyi bir açı oluşturulabilmeleri için budama ile birlikte çatallar veya teller kullanılarak açılar genişletilmelidir.

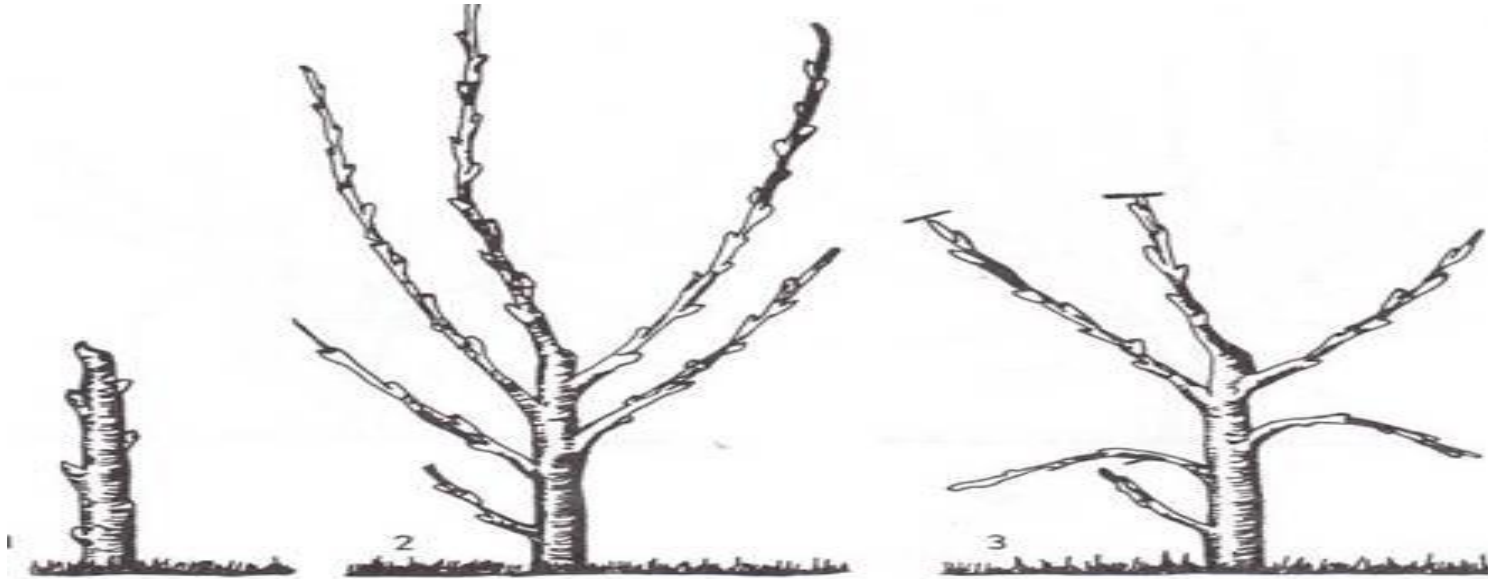
3) Meyve ağaçlarına verilecek şekiller ekolojik bölgelere göre değişmektedir. Bu nedenle ekolojik şartlara göre şekil seçimi yapmak gerekir.

Meyve ağaçlarında en yaygın

- Goble,
- Doruk dallı,
- Piramit ve
- Palmet terbiye şekilleri uygulanmaktadır.

Goble: Gövdeyle 45-60°'lik açı yapan genellikle 3 ana daldan oluşan ve çoğunlukla **nemli** bölgelerde uygulanan, orta kısmı açık, üstten görünümü vazoya benzeyen terbiye şeklidir.

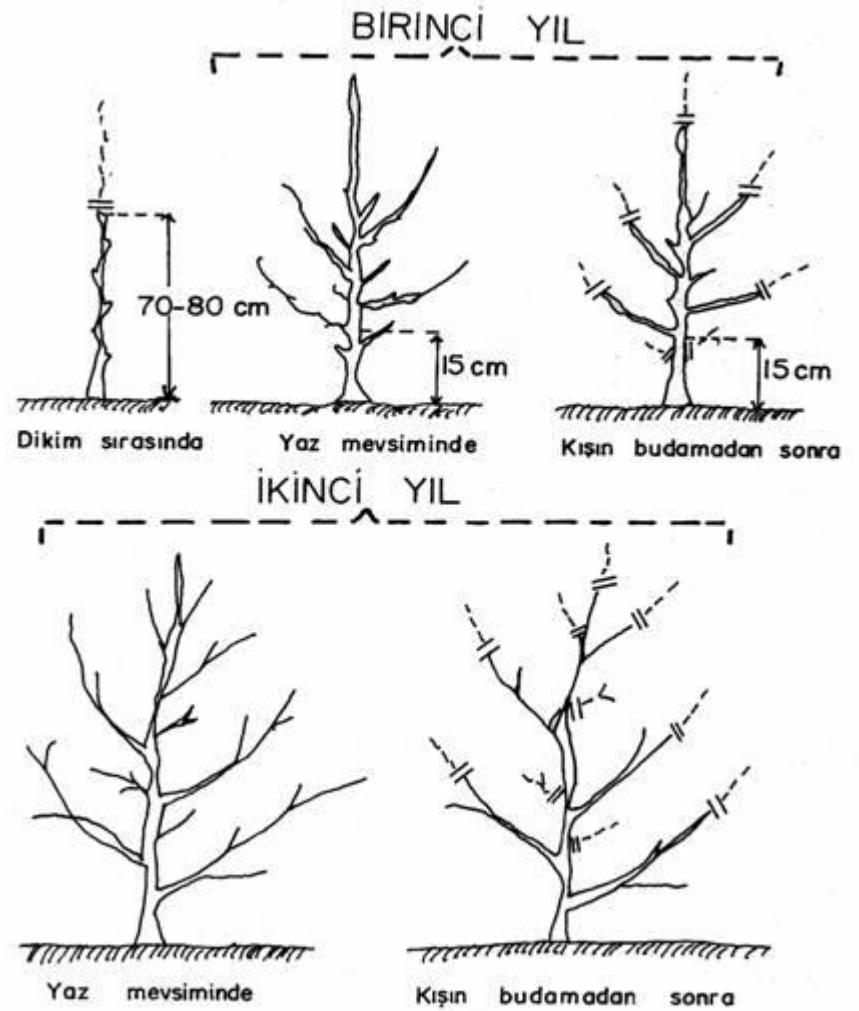

Şekil 8.1. Birinci yılda fidanlara Goble şeklinin verilmesi

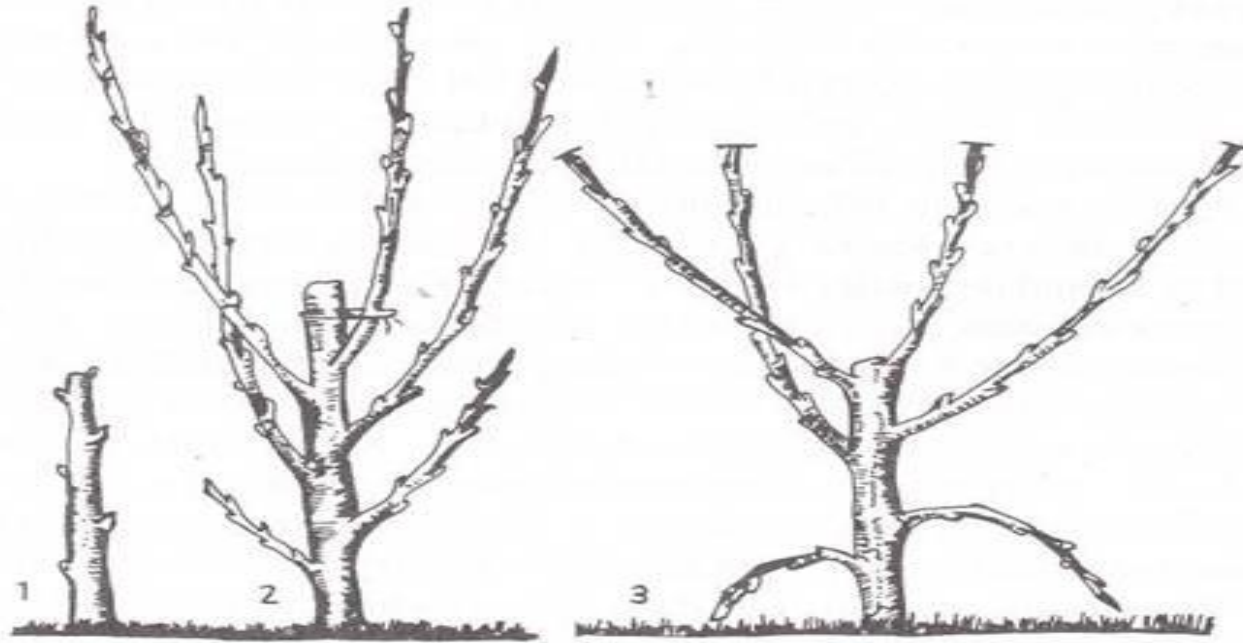
- 1) Şekil verilmek üzere tepesi kesilmiş bir yıllık fidan
- 2) Aynı fidanın budanmadan önce
- 3) Budandıktan sonraki durumu

Doruk Dallı Şekil: Bu şekil yağış miktarı az, hava nispi nemi düşük ve ışıqlanma şiddetinin yüksek olduğu bölgelerde tüm meyve tür ve çeşitleri için uygulanmaktadır. Bu şeklin gobleden tek farkı üç ana dalın ortasında bir doruk dalının bulunmasıdır.

Elma, armut, şeftali, kayısı, erik, kiraz, vişne gibi meyve türlerine uygulanmaktadır.

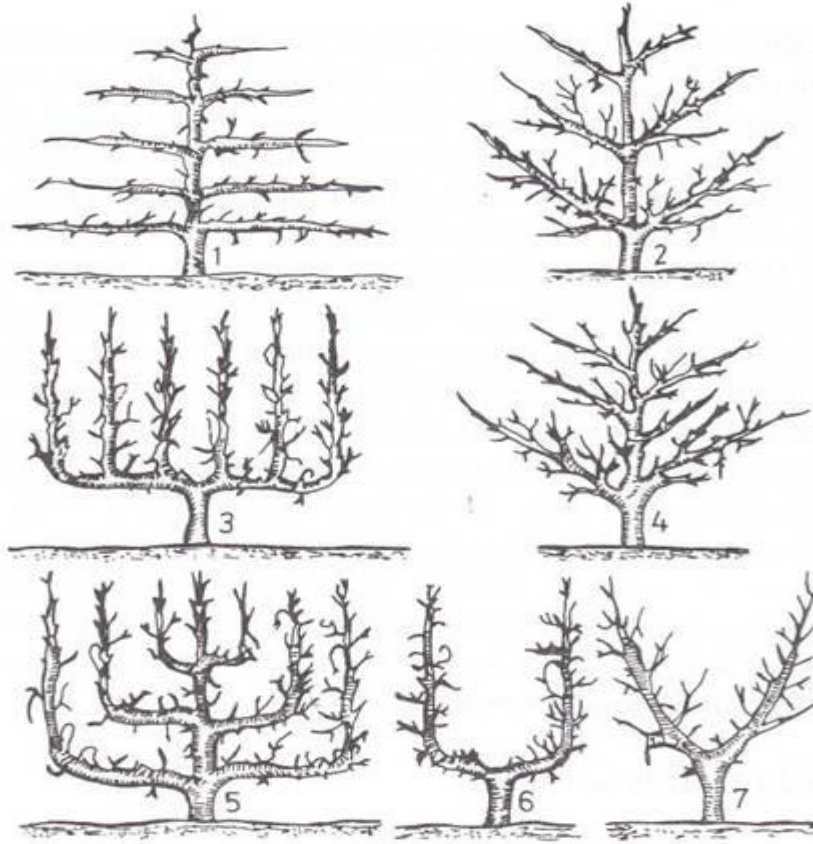

Piramit Şekli: Dalların gövde üzerinde dağılışlarına göre **spiral ve katlı** olmak üzere iki şekli vardır. Daha dikine büyüme özelliğine sahip olan **armut ve kiraz** gibi meyvelere uygulanır. Spiral piramitte dallar gövde üzerinde muntazam olarak dağılmaktadır. Katlı piramitte ise üç dal bir araya gelerek gruplaşmakta ve kat oluşturmaktadır.

Şekil 8.5. Bir fidana piramit şeklinin verilmesi

- 1) Şekil verilmek üzere tepesi kesilmiş bir yıllık fidan
- 2) Aynı fidanın budanmadan önce
- 3) Budandıktan sonraki durumu

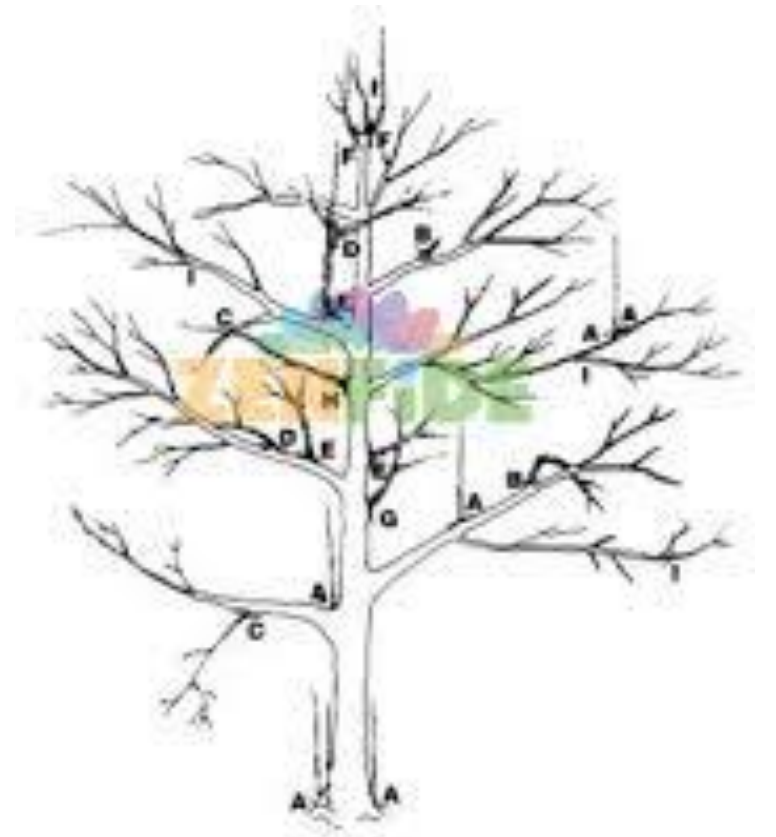
Şekil 8.8. Değişik palmet şekilleri

1. Yatay dallı palmet
2. Meyilli dallı palmet
3. Şamdan kollu palmet
4. Düzensiz katlı palmet
5. Vernier palmet
6. U şeklinde palmet
7. İpsilon (Y) şekli'nde palmet

Palmet Şekli: Bu şekilde, dallar bir düzlem üzerinde yayılır. Dünyada değişik etkiler altında birbirinden farklı palmet sekileri geliştirilmiştir. Yumuşak ve sert çekirdekli meyvelerin çoğunda uygulanabilen palmet şekillerinden ülkemizde en yaygın olarak kullanılan; **yatay** veya **meyilli** palmettir. İkisi arasındaki fark ana dalların gövde ile yaptıkları açıdır. Meyilli palmette bu açı 45° - 60° iken, yatay palmette 90° ' dir.

Ürün Budaması

Şekil verme işlemleri tamamlanan meyve ağaçlarında verim ve gelişme arasındaki dengeyi sağlamak ve uzun süre devam ettirmek için verim budaması yapılır. Verim budamasında; kuru, hastalıklı veya zayıflamış dallar dip kısımlarından kesilerek uzaklaştırılır. İyi bir verim için yeterli sürgün gelişimi ve yeni dalların oluşumu sağlanır, yaşlanan meyve dalları çıkarılır, sürgün ve meyve oluşumu arasında denge teşkil edilir.

- A- Obur dallar ve dip sürgünleri
- B- Kırık ve zedelenmiş dallar
- C- Yere değen dallar
- D- Diğer dallara temas eden dallar
- E- İç kısımda gölgede kalan dallar
- F- Lidere rakip dallar
- G- Dik gelişen dallar

Verim budaması yaparken dikkat edilmesi gerekenler;

- 1) Meyve ağaçları yaşlandıkça veya sürgün gelişmeleri yetersiz olmaya başlayınca daha şiddetli budanmaları gerekir.
- 2) Ana dallar tek tek ele alınmalı, bunlar üzerinde dikine büyüyen birbiri üzerine gelen dallar var ise çıkartılmalıdır.
- 3) Ana veya yardımcı dallardan çıplaklaşmaya yönelenler kısa kesilerek boş yerlerde yeni dalların oluşturulmasına çalışılır.
- 4) Meyve dallarından bir kısmı özellikle yaşlı olanları kesilerek atılır.
- 5) Kuru, hastalıklı veya zayıflamış dallar diplerinden kesilerek çıkarılır.
- 6) Bir ana veya yardımcı dal üzerinde fazla miktarda meyve dalı oluşmuş ise bunlar arasında seyreltme yapılır.
- 7) Verim budamasında dal bükme ve eğmelerine yer verilmemeli dallar ancak bağ olarak kullanılmalıdır.
- 8) Meyve ağırlığı nedeni ile eğilerek açıları genişlemiş dallar diğer dallara bağlanarak eski hallerine getirilir.

Gençleştirme budaması

Bu budama ağaçlarda yeniden kuvvetli sürgünler oluşturarak yeni bir ta oluşması için yapılır. Böylece ağaçta verim yeniden arttırılacağı gibi meyve kalitesi de iyileştirilmiş olur. Gençleştirme budaması yapılırken řu noktaların gözönünde tutulması gerekir:

1) İhtiyarlamış ve ekonomik ömrünü tamamlamış ağaçlarda gençleştirme budaması yapılmaz. Çünkü bunlar şiddetli budamanın etkisiyle iyice güçten düşer ve çabucak ölür.

2) Gençleştirme budamasında dal kesimleri çok olduğundan değişik meyve türlerinin bu şiddetli budamaya karşı dayanma güçleri dikkate alınır. Bu bakımdan zeytinler başta gelir. Bunu dayanma derecesine göre armut, erik, elma, kayısı ve kirazlar izler.

3) Gençleştirme budamasında ekolojik şartların da büyük etkisi vardır. Örneğin sıcak ve kurak iklimlerde ağaçların şiddetli budamalara karşı dayanmaları nemli iklimlere göre daha azdır. Aynı şekilde zayıf topraklar üzerinde yetişen meyve ağaçları şiddetli budamalara dayanamazlar.

Gençleştirme budamasında önce kurumuş, sık ve birbiri üzerine gelen dallar çıkarılır. Geri kalan dallarda da kısa budamalar yapılarak ağacın tacı küçültülmüş ve yeniden kuvvetli sürgün oluşumu sağlanmış olur. Gençleştirme yapılacak ağaçların ana dalları ve gövdeleri üzerinde birçok obur dallar, kuvvetli sürgünler oluşur. Bunlardan yalnız yeni tacın oluşumu için gerekli olanlar bırakılır, diğerleri tamamen çıkartılır.

Gençleştirme yapılan meyve bahçelerinde ağaçlar şiddetli kesim sonucu zayıf düşeceğinden bahçe toprağı iyice işlenmeli ve bolca gübrelenmelidir.

Meyve ağaçlarına uygulanan budama **yapılış zamanlarına göre** **kış** ve **yaz budaması** olmak üzere ikiye ayrılır. *Kış budaması meyve ağaçlarının dinlenme döneminde yapılan budamadır. Yeşil budama olarak da tanımlanan yaz budaması ise yaz aylarında oluşan yeşil sürgünlerden bazılarını kesmektir. Yaz budaması, kış budamasını tamamlamak veya düzeltmek amacıyla yapıldığı gibi bazı bölgelerde ışıklanmayı artırmak amacıyla da yapılır.*

